

Monumentnummer*: 531984

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 juni 2015
Kadaster deel/nr 82805/40

*Woonplaats** Nieuwendijk
*Gemeente** Altena
*Provincie** Noord-Brabant

Locatiennaam Werkendam
Locatieomschrijving Werk aan de Bakkerskil

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Werkendam	R			563
Werkendam	R			632
Werkendam	S			6
Werkendam	T			4
Werkendam	R			562
Werkendam	R			634
Werkendam	R			3612
Werkendam	R			3613
Werkendam	R			3616
Werkendam	R			3617
Werkendam	R			3610
Werkendam	R			3611
Werkendam	R			3614
Werkendam	R			3624
Werkendam	R			3625
Werkendam	R			633

*Omschrijving***

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Cluster 83.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN RESTEN ONDERHOUDSWEG, OMLEIDINGSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als basale onderdelen van het Werk aan de Bakkerskil. Forten werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de forten is, behalve dit gewoonlijk al tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die de bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden en bestrate paden en appellaatsen. Forten werden gewoonlijk omgeven door een of meer natte of droge grachten om eventuele nadering van de omwalling of het fortterrein tot het laatst toe te belemmeren. De forten waren gewoonlijk slechts te bereiken via een of meerdere bruggen of via een smalle landengte. Waar om waterstaatkundige of andere redenen een permanente directe verbinding tussen binnen- en buitengebied bestond, was deze zodanig uitgevoerd dat hij niet of slechts met de grootste moeite te passeren was. Toepassing van zogenoemde ezelsruggen, monniken (vooral bij vestingen) en / of hekwerken was hierbij gebruikelijk. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad, dat zowel in de vorm van een gedekte weg kon zijn aangelegd, als ook wel gelijk met, of zelfs boven maaiveldniveau. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de natte gracht bevindt zich bovendien vaak een (van oudsher en nog ten dele) met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had. Het Werk aan de Bakkerskil vormde geen uitzondering op dit principe, maar kenmerkend is dat de aanleg bestaat uit een symmetrisch trapeziumvormig aardwerk, waarvan de grootste lengte exact oost-west is gericht. Het Werk aan de Bakkerskil was bereikbaar via een brug over de gracht aan de noordzijde, maar deze is later vervangen door een dam. De wallen zijn geëffend, waarna het vrijgekomen terrein rond 1960 deels is bebouwd met een viertal loodsen. Drie van de vier loodsen zijn in of omstreeks 2010, na leegstand en verval, verwijderd; alleen de meest oostelijke is gehandhaafd. Gedeeltelijk herstel van de wallen en opstelplaatsen voor geschut (emplacements) volgde; mogelijk wordt ook de verdwenen brug gereconstrueerd.

Omschrijving

De FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN RESTEN ONDERHOUDSWEG, OMLEIDINGSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als basale onderdelen van het Werk aan de Bakkerskil. Mede door de ligging langs de driekwart rond het fort geleide Schenkeldijk is de aanleg relatief goed te overzien. Het Werk aan de Bakkerskil bestaat thans in hoofdzaak uit een symmetrisch, trapeziumvormig aardwerk, waarvan de wallen, na te zijn geëgaliseerd, voor een groot deel zijn gereconstrueerd en waarvan het buitentalud vier rechte zijden en twee stompe en twee scherpe hoeken kent. De aanleg van het fort dateert uit de periode 1877-1880. Het fort is destijds aan de westzijde van de Schenkeldijk gebouwd, waarbij de weg over de oude (nog herkenbare, maar afgetopte) dijk aan de westzijde driekwart rond het fort is geleid. Het fort is vanuit het noorden, de keelzijde, toegankelijk via een korte toegangsweg vanaf de bocht in de dijk. De brug over de gracht is vervangen door een dam, maar mogelijk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

wordt een replica van de brug geplaatst. Centraal ligt een langgerekt en geleed, met aarde gedekt, bomvrij bouwwerk, dat als onderkomen diende voor manschappen en materieel, de kazerne / remises. De gracht van het Werk aan de Bakkerskil is nog compleet aanwezig; rond de gracht liggen aan de west- en noordzijde de omleidingsweg (Schenkeldijk) en aan de oostzijde het goed herkenbare onderhoudspad, deels op de (oude) Schenkeldijk. De oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, de Militaire Landsgrond, is op de bij dit document behorende kaart aangeduid.

Waardering complex

De FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN RESTEN ONDERHOUDSWEG, OMLEIDINGSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van het Werk aan de Bakkerskil is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het onderdeel is een voorbeeld van een aarden aanleg met omgrachting, omleidingsweg en door middel van grenspalen aangeduide militaire zone en het bevat een gelede aarden dekking boven een langgerekt, bomvrij bouwwerk met verschillende functies, alles uit de periode 1877-1880.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en door de herkenbare relatie met het schootsveld en de nabije inundatiesluis in het bijzonder.

* Het onderdeel is representatief omdat het - ondanks, maar ten dele ook dankzij gedeeltelijke reconstructie - een overzichtelijk en inzichtelijk voorbeeld is van een fort dat diende als accesverdediging aan een dijklichaam en als verdediging van inundatiewerken.

* Het onderdeel is redelijk bewaard omdat het grondplan, de aanaarding van het bomvrije kazernegebouw, de gracht, de omleidingsweg en het onderhoudspad vrijwel compleet bewaard zijn gebleven, terwijl de gedeeltelijke reconstructie van de wal bijdroeg aan het algemeen belang vanwege vergrote inzichtelijkheid van het systeem van de accesverdediging.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument